

Szabó Ildikó

Az élet forrása

*Egyedül Te szólhatsz fennen, minden tartózkodás nélkül
isteni és titokzatos megnyilatkozásaidról,
amelyekben lakozol Te, s melyekkel színig töltöd
mind eme nagy világokat! Óh, Nagy Jógi, mondd, miként
szemléljelek elmélyedve, hogyan ismerjelek meg Téged?
Milyen megjelenésekben, milyen látható formákban
nézzelek vagy gondoljalak el én Téged, oh, Magasztos?
Bhagavad Gítá 10.16-17, ford. Baktay Ervin¹*

Ezt kérdezi Ardzsuna Krisnától a Bhagavad Gítá-ban.

Sokan kérdezzük ugyanezt, mert zaklatottságában az ember bizonyosságot keres. Sejtjük, hogy az anyagvilágon túl létezik talán “valami”, ami hatalmasabb nálunk, “valami” forrás, ahonnan az élet kiárad és táplálkozik. Kényszerű helyzetünkben, állandó alkalmazkodásra ítélve és küszködve, kapaszkodót remélünk és bátorítást attól, aki minket ide küldött ebbe a földi világba. Létezik-e egyáltalán? És ha igen, hol van? Hogyan ismerhetjük fel, az élet milyen megnyilvánulása lesz számunkra a jel, az útmutatás, a segítség? Mert csak így növekedhet bennünk a kitartás, a bizalom.

A válaszában Krisna így beszél:

*Mindenben, mi létezhet csak, Én vagyok a létnek a magva,
nincsen semmi, akár mozgó, akár mozdulatlan legyen,
mi Nélkülem létezne! Értsd meg, Ardzsuna, derék hívem,
az Én megnyilvánulásom számtalan alakzatának
soha nincs vége-hossza.
Bhagavad Gítá 10.39-40, ford. Baktay Ervin*

¹¹ Baktay Ervin *A Magasztos szózata* (Filosz, Budapest, 2007, 2013. Kéziratban: 1944) című Bhagavad Gítá-fordítása szanszkrit eredetiből készült, kötött szótagszámú verses magyar átköltés. A fordítás 1944-ben készült kéziratban, de csak 2007-ben jelent meg nyomtatásban, így posztumusz vált a Baktay-életmű részévé. A kézirat másolata Latinovits Zoltán birtokából került elő. A 2013-as második kiadás több, a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Művészeti Múzeumban őrzött kézirat alapján pontosított szöveget közöl, figyelembe véve Baktay saját javításait is. Néhány hiányzó rész pótlása Vekerdi József korábbi fordítása alapján történt. Baktay Ervin és további magyar fordítások összevető elemzéséhez lásd Bakaja Zoltán neten elérhető doktori tézisé. Bhagavad Gítá következő legfrissebb műfordítása Sivánanda mester angol nyelvű fordítása és részletes magyarázó szövege alapján 2026 júniusában jelent meg a Spirituár Jóga Alapítvány kiadásában

Így nyilvánítja ki Krisna a mindenütt jelenlévő, mindent átható és fenntartó jelenlétét. Előtte viszont számos példát sorol fel olyan megnyilvánulásairól, melyekben egyértelműen felismerhető: ő a Gangesz a folyók között, teremtések között ő a kezdet és a vég, a hegyek között ő a Himalája, az emberek között a király, a titkok között a csend. A sor hosszú és elgondolkoztató: mi értelme kiemelni bármit is, mi a helyzet a többi folyóval, hegygel, emberrel, vagy titkokkal? Ha semmi sem létezhet nélküle, hogyan értelmezhető a rangsorolás?

Ilyen zavar csak az emberi elmében jelentkezhethet. Az értelem kettőségbe zárt, korlátozott és képtelen átlátni az anyag illúzióján. Hallja a tanítást, de nem érti: nincs ember, nincs hegy, nincs óceán, semmi, ami az anyagvilágban megnyilvánul, ami ne lenne áthatva az isteni jelenléttel. Az intellektus számára a szavak egyértelműek, de a szív nem szavakkal beszélget. Az ő "nyelve" az érzékenység, a megragadtatás. Milyen látvány, melyik hegy, folyó vagy ember képes őt felébreszteni, megérinteni, hogy a figyelem végre kiélesedjen és meglássa azt, ami a neveken és a fizikai formákon túl van? Csakis a legszebb, a legfenségesebb, a leghatalmasabb, a legdícsőbb! Ez képes áthatolni a tompaságon, éberré tenni a szívet, és visszarendezni a kapcsolatot ember és Isten között. Legyen az a Himalája látványa, vagy egy színesen pompázó virág, vagy egy izzó naplemente: megilletődötten állunk előtte. Az ember magáról meglepődve csodálkozik rá a teremtés nagyszerűségére és az isteni nagyságra. A szív melegséggel és hálával telik meg, hogy része lehet ebben a csodában amit elmondani nem lehet, mert a szavak megszűnnek, az értelem eltűnik, és az ego feloldódik. Csak a szív érzi a rendet, az időtlen teljességet és azt, hogy ő ide tartozik.

Mintha egész életünk értelme mutatkozna meg ilyenkor: nyilvánvalóvá tenni a szellemvilágot és az anyagot annak fényénél átvilágítani. Az ember, aki e két világ metszetében él, e kettőt magában képes összeszőni és a tudat világosságába emelni. Ez a bizonyosság pillanata amit Ardzsuna is keres, és amihez útmutatást kér Krisnától.

Az élmény viszont szempillantásnyi, és elillan, mihelyt az ember magához tér. Mégis annyira mély, olyan maradandó lenyomatot hagy, hogy sokszor egy életen át emlékszünk rá. Hogyan történhetett? Az értelem hiába eszmél fel és próbálja megmagyarázni, az élmény szavakkal megfoghatatlan. Nincs logikus magyarázat, ahogy recept sincs arra, hogyan ismételhető meg. A szív viszont őrzi ezt a ritka tapasztalást mely abból a világból való, ami túl az anyagon, a fizikai létezésünk forrása.

És ebből következik egy másik, igen fontos kérdés: képes-e az ember tevőleg is kaput nyitni a maga számára a szellemvilág felé? Van-e arra mód, hogy magát a kapcsolódásra megnyissa és a befogadásra felkészítse?

Igen, válaszol Krisna Ardzsunának, és ez az áldozat.

*Kezdetben a Teremtő is, mikor létrehozott mindent,
az emberrel egyidőben, vele együtt létrehozta
az Áldozat művét szintén, s imígy szólott az emberhez:
“Így, ez áldozati műben gyarapodhatsz, sokasodhatsz;
mint a fejőstehén tejet, úgy ád az áldozat néked
mindent, mire szíved vágyhat; élj hát te is az áldozatban!”*
Bhagavad Gítá 3.10, ford. Baktay Ervin

Az áldozat egyetlen szakrális cselekvés, mely a két világ között a kapcsolatot megteremti és az ember számára az ideát, vagy másképpen a vidját elérhetővé teszi. Ezen keresztül lesz képes alkotni, kultúrát teremteni, a szellemvilágból egy apró szikrát az anyagi természetbe átemelni.

Az arhaikus korban az emberek ezt nemcsak tudták, hanem élték is. A szanszkrit cselekvés szó eredetileg csak ezt az egyetlen szakrális tevékenységet jelölte, és ez az áldozás volt. Mai fejjel ezen meglepődünk, hiszen az áldozás mellett annyi minden mást is csinál az ember mert szánt, vet, házat épít, vagy családot alapít. Ezek is mind cselekvések, a mindennapok elhagyhatatlan dolgai, ami nélkül elszorvad az élet. Számunkra az áldozás a számtalan cselkedet közül egy, melyet egyre gondatlanabbul végzünk.

Az arhaikus ember ezt teljesen fordítva gondolta. Az áldozaton keresztül teremtette meg a maga számára az élet feltételeit, az áldozat adott célt és értelmet a mindennapi munkájának. A szántást, a vetést és a többi szükséges cselekvést nem külön látta, hanem beölelte és szakrális tevékenységgé tette. Ha vetett, a földbe szórt magot a földnek visszaadta, ezzel szentelte meg őseit, hogy bőséges termést adjanak cserébe. Minden tevékenysége kapuvá lett a szellemvilág fele, és ő tudta a körforgás rendjét és gyakorolta. A legnagyobb kaput önmagában nyitotta, mikor felélesztette a mértéktartás tüzét. Ezzel a lelkülettel fordult minden dolga felé és hagyta, hogy rajta keresztül az isteni átáramoljon a természetbe. Élete eszközzé vált a szellem teremtő erői számára, hogy az anyagban realizálódhasson a gondolat, a világosság.

Mára a szellem a cselekvésből fokozatosan kiszorult, a szakrális tevékenység “kiszáradt”, darabokra törött és elvesztette egyetemes minőségét. Az ember ma profitot termel, négyzetméterárakban gondolkozik és kommunikál. Van agrár szektor, építőipar, tanügy és bürokrácia. A bölcsességet felváltotta a tárgyi tudás, a tanítót az influenzszer, a szépséget a praktikum. A szellemvilág kapui egymás után lassan bezárulnak. Az egykori szakrális tevékenység egyszerű munkává, szellem nélküli, felörlő tevékenységgé silányult. A magára maradt anyagvilág tehetetlenségében saját maga ellen fordult és önmagát zsigereli ki. Az ember pienesztálra emelte önmagát, mégis a fáradtság és kiégettség jeleit mutatja. Soha nem tapasztalt kényelméből hiányzik az életet tápláló öröm.

A szellemvilág felé márcsak egyetlen kapu maradt még nyitva, melyen keresztül a szellem erői megnyilatkozhatnak, és ez a művészet. A művész talán egyedül képes arra, hogy az érzékenységet felébressze és szellemi értékeket alkosson. A kapu még nyitva, de ez a kapcsolat is akadozik már. Szilágyi Domokos szavaival szólva: gyakran szebb zongorafödélén a lakk mint a zongoraszó; sokszor fontosabb a külsőség, a mű kontemplációja helyett a művész személye.

A helyzet nehéz. Egyre jobban bezáródunk az előtt a forrás előtt, ami gazdaggá és értelmessé teszi az életet. Mi fordultunk el tőle, de a lét, a szellem tőlünk soha nem fordult el. Erői folyamatosan áradnak, készen a megnyilatkozásra és akkora türelemmel vár, amilyen csak az időtlen létezésben képzelhető el. Nyílik-e bennünk a kapu? Sikerül-e elcsendesíteni az elmét, hogy a szív ébersége felébredjen végre? Hiszen ez az egyetlen út, ahogy Krisna is tanítja Ardzsunának. A kulcs bennünk van, a fordulatot nekünk kell megtennünk és ezáltal az egységet visszaállítanunk. Ez az emberi élet legfontosabb feladata, mert ahogy Hamvas Béla olyan precízen megfogalmazta: “a misztérium nem oldódik meg, hanem a misztériumban oldódik fel az ember.”